

**BUTLLETÍ ELECTRÒNIC
DE LA
SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA-FICCIÓ I
FANTASIA**

Hivern de 2012-2013. Número 34

EDITORIAL

Obrir horitzons i promoure col·laboracions

Els tres darrers mesos que precedeixen aquest butlletí han estat ben fructífers per a la SCCFF i, parafrasejant Pedrolo, avui parlem de nosaltres. Cal destacar, almenys, l'acord amb l'AELC per a fer reviure la secció de ciència-ficció, la presència activa i premiada de membres de la societat al lliurament dels Premis Ictineu de les Ter-Cat i la celebració de dos actes amb motiu del centenari de la publicació d'*Homes artificials* de Frederic Pujulà.

A l'assemblea del 2012, la SCCFF va acordar reprendre les converses amb l'AELC amb vista a fer reviure la Secció de ciència-ficció, que es va mantenir dins l'AELC fins al 1999. Ara, amb la intenció d'eixamplar l'abast de les seves activitats, les juntes de les dues entitats impulsen la creació de la Secció d'escriptors de literatura de ciència-ficció i tecnocientífica, dins el si de l'AELC, amb la voluntat de convidar a participar-hi tots els escriptors que s'hi sentin implicats, i de fer activitats obertes a tots els interessats per la ciència-ficció i per la presència de la tecnociència en la literatura. Estem convençuts que les iniciatives que obren horitzons i promouen col·laboracions en aquest nostre petit país valen la pena.

La nostra societat ha organitzat dos actes commemoratius del centenari de la publicació de la primera novel·la de ciència-ficció en català. Pujulà la va escriure quan encara no es parlava de ciència-ficció i els actes de Barcelona i Palamós s'han celebrat en un moment en què les fronteres del gènere són més difuses i pantanoses que mai. El que hem après de les intervencions dels participants és que trencar i ampliar les fronteres del gènere sempre és productiu i que el que fa bona la ciència-ficció de tots els temps és que ens ajuda a reflexionar sobre el nostre futur col·lectiu, cosa que ara ens fa més falta que mai.

IV Premis Ictineu, 2012

El passat 24 de novembre es van lliurar els IV Premis Ictineu, 2012, en un acte a la Biblioteca Tecla-Sala de l'Hospitalet de Llobregat. Els premis, atorgats per un jurat popular, volen valorar el nivell de repercussió de les obres fantàstiques escrites en català o traduïdes l'any anterior.

Una primera trobada entre els afeccionats que van assistir a la jornada es va fer al primer lloc d'encontre, el bar O Val d'Ouro, on ja és tradicional començar els primers contactes, xerrades i apostes per a conèixer els guanyadors.

Més a tard, a les 12, començaren els actes a la Biblioteca Tecla-Sala. En aquesta ocasió, el periodista Jordi Cervera va conduir la presentació. En primer lloc, en "menut" va mostrar el camí recorregut a través del micromecenatge per assolir la fita de publicar el novè volum de la revista "Catarsi", que en aquest número aporta relats d'autors anglosaxons i també de catalans.

Seguidament, Eloi Puig féu un repàs ràpid de les Ter-Cat de l'any (Sant Boi de Llobregat, Barcelona i Vic) posant l'èmfasi en l'estat actual de les Ter-Cat i les ànsies de continuar treballant com a plataforma on desenvolupar nous projectes relacionats amb la ciència-ficció i la fantasia a casa nostra.

Finalment es passà a l'acte més important del dia, el lliurament dels premis. Jordi Cervera presentà cada finalista amb una breu biografia i els anomenà per ordre invers fins a arribar a cada guanyador en la seva categoria.

Els premiats foren:

PREMI ICTINEU 2012 AL MILLOR CONTE TRADUÏT AL CATALÀ, "Reunió de la Mancomunitat de veïns" de Néstor Darío Figueiras (Argentina). Carles Quintana (traductor) va recollir el trofeu en nom de l'autor.

PREMI ICTINEU 2012 AL MILLOR CONTE ESCRIT EN CATALÀ, "Entropia minvant" de Joaquim Casal.

PREMI ICTINEU 2012 A LA MILLOR NOVEL·LA TRADUÏDA AL CATALÀ, 1Q84 d'Haruki Murakami (Japó). Jordi Mas, el traductor de l'obra, va recollir el trofeu.

PREMI ICTINEU 2012 A LA MILLOR NOVEL·LA ESCRITA EN CATALÀ, *La febre del vapor* de Jordi Font-Agustí. Carme Acuña va recollir el trofeu per absència de l'autor.

Seguidament, autors, traductors i afeccionats en general es van dirigir a un restaurant proper per continuar la trobada i seguir fent contactes i intercanviant impressions.

L'equip dels Premis Ictineu ja treballa amb vista als premis de l'any que ve. Cap a final de gener de 2013 ja es publicarà la llista d'obres publicades el 2012 que podran ser votades per tothom.

Equip Ictineu

A les fotografies de Carles Quintana veiem els guanyadors, traductors o representants dels premiats, i un moment del dinar.

Commemoració del centenari d'"Homes artificials" a Barcelona

El dimecres triple dotze (12-12-12), com potser serà recordat en el futur, ens reunirem una trentena de persones a l'Aula dels Escriptors de l'Ateneu Barcelonès per retre homenatge a Frederic Pujulà i Vallès amb motiu del centenari de la publicació de la

seva novel·la *Homes artificials*, considerada la primera novel·la de ciència-ficció en català. L'acte havia estat promogut per la SCCFF conjuntament amb el Pen Club català, amb el suport de l'AELC, la ILC i Pagès editors.

Després que Carme Arenas, presidenta del Pen Club català, obrís l'acte i presentés els ponents, Antoni Munné-Jordà, president de la SCCFF, agrai la labor pionera de l'homenatjat en haver introduït la novel·lística de ciència-ficció a casa nostra ben bé vint-i-cinc anys abans que l'etiqueta comencés a circular.

A continuació Víctor Martínez-Gil, historiador i antòleg de la ciència-ficció catalana, ens oferí la seva documentada visió del panorama literari català abans de la publicació d'*Homes artificials*. En una xerrada amena i entenedora, plena de detalls curiosos i relacions interessants, ens donà tanta informació per unitat de temps que fa de mal resumir. Intentant-ho, diria que, en l'atribució d'obres al gènere, no és tan important el *motiu* com la *intenció*. Així, obres contemporànies a la d'en Pujulà són més aviat sàtires de la pseudociència que no pròpiament literatura de ciència-ficció. Quant a la intenció, podem distingir dos corrents: l'anticipació ideològica de formes de governar la societat, i l'anticipació científica i el seu possible impacte social. Situaríem *L'illa del gran experiment* d'Onofre Parés (1927) i *Retorn al sol* de Josep M. Francès (1936) en el primer corrent, mentre que *Homes artificials* (1912) pertanyeria al segon, totes tres amb una clara voluntat de fer literatura d'aquest tipus, a diferència de novel·les anteriors.

Joaquim Martí, curador de les edicions modernes de Frederic Pujulà, va glossar la figura d'aquest home singular en les seves múltiples facetes: impulsor del modernisme, federalista, autonomista radical, internacionalista i gran esperantista, entre d'altres. Més enllà d'un

escriptor, va ser un ideòleg positivista que volia influir en la societat per la via de regenerar els individus. Per ell, l'individualisme era font de progrés social. La citació de Nietzsche al començament d'*Homes artificials* és prou significativa i representativa: "Déu és mort: l'ha occit la seva pietat pels homes." La novel·la traspua pessimisme en mostrar el fracàs d'un científic en el seu intent de transformar la societat. Els detalls tècnics de mesures i lleis físiques hi estan voluntàriament distorsionats i exagerats perquè ningú no pugui dir que li ha enxampat errors científics.

Al final, la intervenció del fill d'en Pujulà, Frederic Pujolà i Mas (la diferència de grafia en el cognom va ser introduïda pel funcionari francès que li va registrar l'acta de naixement), va ser per a emmarcar. Preciosa. Evocà l'ambient burgès en què s'havia criat el seu pare, amb una mare que rebia visites un dia a la setmana i, quan marxava d'estiu, a Gràcia, deixava la casa amb els mobles coberts per fundes blanques i deia adéu a la gent com si se n'anés per una llarguíssima temporada. Era freqüent que els cavallers com Pujulà s'acomiadessin amb un "*Señora, beso sus pies*". Com s'interpretaria avui una frase com aquesta?, es preguntava el fill. Això permet contextualitzar més bé el caràcter transgressor i revolucionari del seu pare. Podríem dir que era un home tocat per la tramuntana... i, com fa la dita, no se sap mai qui és el boig i qui el geni. També va fer èmfasi que el seu pare era un home molt ètic i respectuós amb tothom. Amb el seu parlament, emocionant i emotiu, ens vam sentir tots transportats cent anys enrere.

En conjunt, una trobada memorable (la SCCFF es prodiga poc, però encertadament). Felicitacions als conferencians i als organitzadors, especialment al comissionat Jordi Font-Agustí, i llarga vida (ja centenària) a la ciència-ficció catalana!

Carme Torras

A les fotografies, Carme Arenas, presidenta del Pen Club català, obre la sessió a l'Ateneu, i els ponents Víctor Martínez-Gil, Joaquim Martí i Mainar i Jordi Font-Agustí.

[Si voleu llegir completa la intervenció que va preparar Joaquim Martí, cliqueu aquí](#)

Pujulà torna a Palamós

Dos dies després de la sessió a l'Ateneu, el divendres 14 de desembre, va tenir lloc a la biblioteca Lluís Barceló i Bou, de Palamós, un altre acte commemoratiu del centenari d'*Homes artificials* del palamosí Frederic Pujulà i Vallès, aquest organitzat per l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de

Palamós amb la col·laboració de la SCCFF i el suport de les altres entitats que també

havien participat a promoure la sessió barcelonina.

L'acte també va servir per a presentar el llibre de Sebastià Roig *El futur dels nostres avis*, que explica la recepció de les obres de ciència-ficció al primer terç del segle XX entre nosaltres. Així, després de les paraules d'obertura de la regidora de Cultura, Patrimoni i Turisme, Gràcia Artigas i Imbers, i d'una breu semblança que el president de la SCCFF va fer de l'autor i del llibre que es presentava, Sebastià Roig, a la seva manera amena i divertida, no exempta de rigor i erudició, va situar els assistents dins l'ambient de l'acte, descrivint quina mena d'informació, estímuls i obres, literàries, teatrals i cinematogràfiques, rebia el públic contemporani de la publicació del llibre de Pujulà.

A continuació, el professor Joaquim Martí i Mainar, curador i anotador de les edicions modernes de llibres de Pujulà i màxima autoritat en l'autor, va centrar-se a glossar la personalitat de Pujulà i Vallès i les circumstàncies del darrer modernisme, les coordenades sociològiques i ideològiques que van conformar la personalitat de Pujulà: el republicanisme, el federalisme, l'autonomisme, l'individualisme nietzschian rebut per mitjà de Pompeu Gener, l'esperantisme com a expressió de l'internacionalisme, i les peripècies vitals, amb els exilis i la participació a la guerra europea.

Jordi Font-Agustí, secretari de la SCCFF i comissionat per a la commemoració del centenari, va ser l'encarregat de parlar de la novel·la *Homes artificials*. La va glossar des del punt de vista literari, en la seva significació d'obra inaugural de la novel·lística catalana de ciència-ficció, i també a partir de la interpretació crítica feta des del coneixement científic, remarcant com amb la seva lectura rebem informació de les dissensions entre darwinistes i lamarckistes i com l'autor no negligeix els aspectes científics i tècnics, tots tractats des d'un punt de vista deformat i caricaturesc, i així va arribar a mostrar al públic, amb la pantalla de la tauleta, la demencial "fórmula equacional" de què es val el doctor Pericard per a assolir el seu objectiu.

Després d'un animat intercanvi d'idees, Frederic Pujolà i Mas, fill de Frederic Pujulà, va tancar l'acte, de la manera punyent i profunda com havia fet a l'Ateneu, però en aquesta ocasió amb un afegiment d'emotivitat, en tractar-se d'un retrobament entre el seu pare i la seva població natal. El

públic, format per palamosins que en molts de casos descobrien el seu prohó, i també per familiars de les branques pujulianes que s'hi havien desplaçat expressament, en va ser fonament receptiu.

Després es va descobrir una placa amb què el comú de la vila fa acte de reconeixement al seu fill il·lustre, i que més endavant serà col·locada al lloc públic corresponent, i en acabat les representants de l'Ajuntament, la biblioteca i altres entitats públiques participants, la regidora Gràcia Artigas i les tècniques de Cultura Rosa Ribot i Sandra Mateu, van obsequiar els components de la família Pujolà i els expedicionaris de la SCCFF amb un didàctic i exquisit sopar a l'Espai del Peix de la llotja palamosina.

A les fotografies, un aspecte de la petita exposició de llibres de Pujolà que es va mostrar a la biblioteca de Palamós, i la regidora de l'àrea de Cultura, Patrimoni i Turisme de l'Ajuntament de Palamós ensenya a Frederic Pujolà i Mas la placa en honor del seu pare.

NOTÍCIES

Ciència-ficció apocalíptica a Lleida

La productora Audivio ha enllestit a Lleida el rodatge dels dos capítols pilot de la sèrie de ciència-ficció "Rotten Rain", amb el projecte d'oferir-la a les grans cadenes internacionals i, si

l'accepten i tira endavant, que s'emetés en tres temporades de dotze, vint i vint capítols. Filmada a la ciutat de Lleida i les comarques del voltant, l'argument de la sèrie arrenca de l'apocalíptica extensió d'una infecció originada a la ciutat i que arriba a afectar el setanta-cinc per cent de la humanitat i revela un insospitat origen de l'espècie humana.

El director i guionista, Víctor M. Romero, fa cinc anys que treballa en el projecte, que ara comença a prendre cos amb el productor Francesc Balañà. "Rotten Rain" serà una de les primeres produccions originades a Magical, un espai de creació audiovisual promogut per la Paeria i altres administracions de Lleida al parc científic i tecnològic del turó del Gardeny, amb vista a impulsar el sector a les terres de ponent.

Steampunk al Museu d'invents i idees de

Barcelona

Des del 9 de novembre de 2012 i durant sis mesos es presenta al Museu d'invents i idees de Barcelona (carrer de la Ciutat, 7) l'exposició "Steampunk, futurs que mai no van ser", d'homenatge i divulgació del corrent retrofuturista de la ciència-ficció inaugurat els anys noranta per autors com l'anglès Stephen Baxter, que amb *Anti-Ice* (1993) i *The Time Ships* (1995) retornava a Verne i a Wells, i que entre nosaltres ha reprès Jordi Font-Agustí amb *La febre del vapor* (2011), el més recent premi Ictineu.

L'exposició mostra peces d'artesanía, invents, il·lustracions, dissenys, fotografies i maquetes que il·lustren aquest moviment literari, musical i artístic crític amb l'obsolescència programada, en "un tribut al meravellament pels futurs tecnocientífics que es van dibuixar a partir del segle XIX, a les novel·les científiques i d'aventures i al bon ofici erudit de científics i inventors romàntics d'aquella edat d'or".

Hi participen artistes com els il·lustradors Ángel Benito Gastañaga, de qui reproduïm un dibuix, i Teo Perea, fotògrafs com Xavier Mulet, Andy Pischalnikoff i Libby Bulloff, dissenyadors industrials com Mikhail Smolyanov i maquetistes com Cornelius Sagan. Mentre duri l'exposició tindran lloc al museu tallers, conferències i taules rodones relacionades amb aquest tema.

Méliès a CaixaFòrum

Després de les exposicions que va presentar a Barcelona sobre Chaplin i sobre Fellini, la primavera vinent, des del 4 d'abril de 2013 fins al 24 de juny, Caixafòrum presentarà una exposició sobre Georges Méliès, pioner del cinema i un dels pares del cinema fantàstic i de ciència-ficció.

L'exposició permetrà entrar dins el món de Méliès i veure les arrels culturals, estètiques i tècniques que

expliquen les seves creacions. De primer mostrarà els espectacles i els ginyes anteriors al cinema (funcions de màgia, sessions de llanterna màgica, cronofotografia, juguines òptiques, etc.) i els trucs que van permetre al cineasta inventar els seus efectes fantàstics, que el van consagrar com el pare dels efectes especials: personatges que es multipliquen, un cap que s'infla i es desinfla i acaba esclatant, aparicions i desaparicions... I farà una atenció especial a les fonts d'inspiració de Méliès, que arrenquen de la passió per la fantasia, la ciència i la ciència-ficció.

A la imatge mostrem una fotografia que es veurà a l'exposició, feta al plató per Georges Méliès vers 1907, "Eclipsi de sol en lluna plena".

LLIBRES

Emet o la revolta

de Sebastià Jovani

"La Negra", 14, La Magrana, RBA Llibres, Barcelona, març 2011.

Emet o la revolta és una novel·la publicada l'any passat, però que no hauria de quedar sense ressenyar. Situada al districte de Gràcia i Sant Gervasi l'any 2017, narra les salvatges transformacions que hauria sofert el districte per transformar-lo en una zona residencial encalmada on senyoregen i marquen la llei els selectes nouvinguts aixoplugats a recer de la seu de la totpoderosa EFE (Erasmus for ever). La darrera transformació en marxa arrasa el barri de Vallcarca per facilitar l'accés al Parc Güell, on a la cripta

hipòstila de sota la plaça gran s'ha d'inaugurar la botiga barcelonina de la multinacional de gelats Ben & Jerrys. Un seguit de desplaçats, desarrelats i desclassats menen un combat de resistència passiva, o d'ofensiva forassenyada, cadascun per on les enfila, i entremig aflora una obscura criatura, "aquesta nostra consciència corpòria i erràtica", sorgida dels horrors ancestrals.

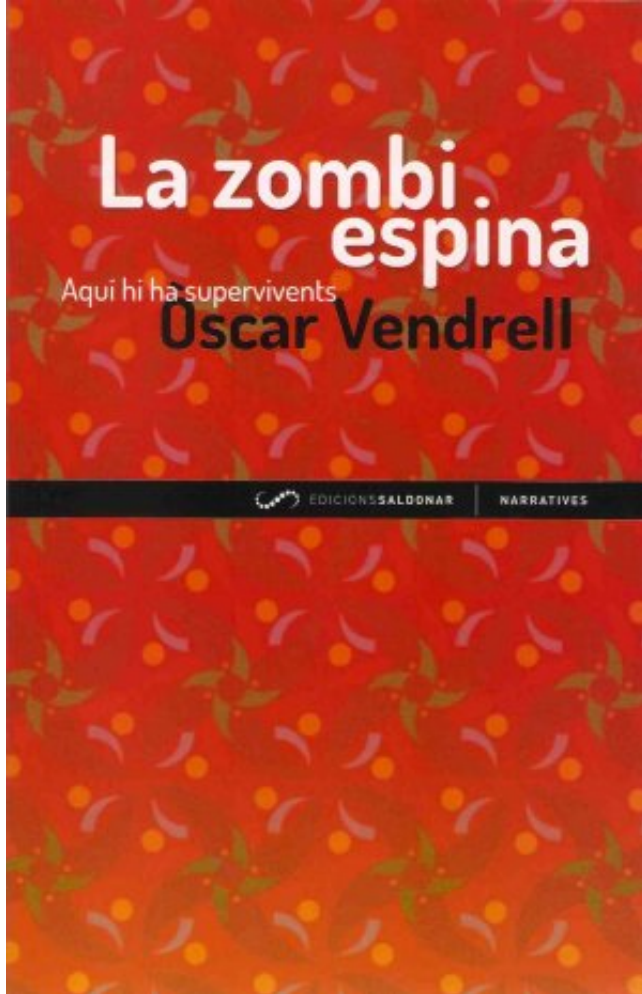
No és el menor dels enigmes entendre per què la novel·la de Sebastià Jovani (Barcelona, 1977) ha estat publicada en una col·lecció de novel·la negra, o policíaca. Però fa cent anys que Proust, Woolf i Joyce van establir que escriure una novel·la no és explicar una història, sinó reflexionar sobre un tema. Ara i aquí Jovani reflexiona, i ens amonesta, sobre molts temes en una novel·la potser desballestada, que amb humor i intel·ligència vol exposar "la indeturable descomposició en l'ordre de les coses". Potser trobarem incompreensible el projecte de Víctor Neige, i del tot inversemblants les conseqüències. Potser també és excessiva la identificació del golem com "el doble de la ciutat, el revers desesperat del territori". Benvinguda sigui, però, aquesta obra propedèutica, torrencial, potser amb sortides de mare però redactada amb una escriptura magnífica, rica de registres (val a dir que amb algun sotrac insignificant), que assoleix moments d'alta literatura.

amj

La zombi espina

d'Òscar Vendrell

"Narratives", Edicions Saldonar, Barcelona, maig 2012.

Fa un parell d'anys Òscar Vendrell (Barcelona, 1973), a partir de l'encàrrec editorial de redactar una novel·la breu en un català de nivell bàsic per a lectors estrangers que s'inicien en l'aprenentatge de l'idioma, amb diverses constriccions com ara proporcionar un repertori de manuals de conversa i utilitzar els temps verbals bàsicament en present, va demostrar com és capaç de sortir-se'n bastint una obra de ciència-ficció, *Em dic Nicòstrat*, en aquell cas entorn de la sensibilització d'un robot militar i amb un seguit d'arguments i temes encreuats i no necessàriament complementaris (masclisme

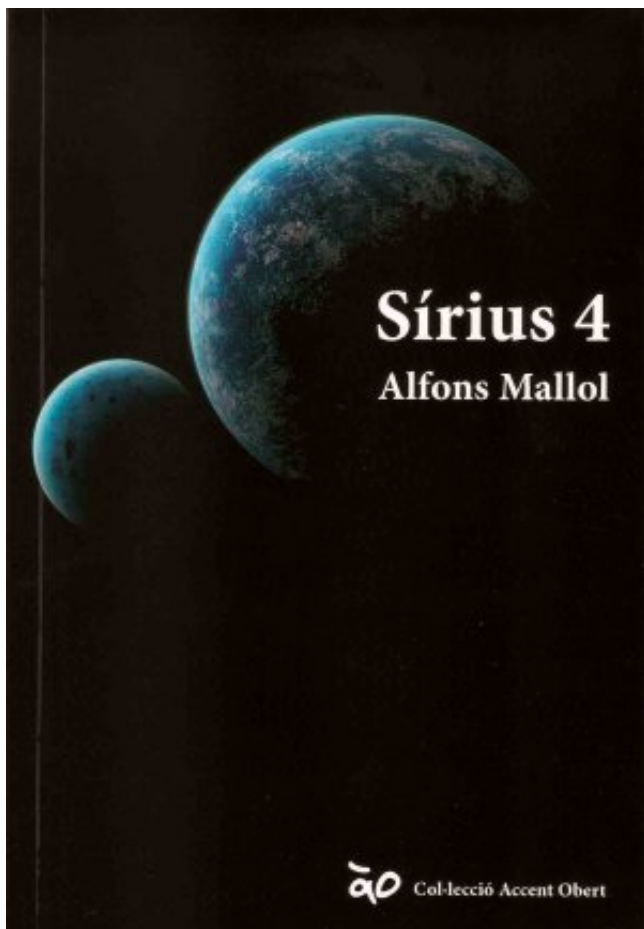
tradicionalista, violència sexual, conflictes laborals, pseudosuperheroi venjador, etc.).

La zombi espina torna a mostrar els mèrits i els demèrits d'Òscar Vendrell: l'habilitat de bastir arguments i la tendència a barrejar elements que no lliguen. Que quedi clar que els mèrits hi són: a partir d'una situació tòpica, la descripció d'un argument de zombis com tots els arguments de zombis, Vendrell construeix una circumstància imaginativa, servida amb un llenguatge escaient i eficaç, i en sap anar extraient totes les conseqüències en una progressió sorprenent, fins que es treu de la butxaca un desenllaç que, lluny de sorprendre, desinfla tota la construcció. És clar que l'autor és l'amo de l'univers que ha construït i el pot acabar com vol, i que pot dir que qui no li agradi l'últim capítol que no el llegeixi, però en aquest cas sembla més aviat una fugida d'estudi.

La novel·la de Vendrell té molts mèrits, com l'argument sensacional, la intel·ligència d'anar-lo esprement i l'escriptura eficaç. Però aquest argument (un matrimoni amb una filla petita assetjada pels zombis, i la situació que la nena és ferida i fatalment contaminada pels morts afamats) es pot tractar en to d'ironia amable caldersiana, en to granguinyolesc a la manera de King, en to al·legòric com Matheson o fent barrila com Muntanyola escrivint un monòleg per a Joan Capri, però resulta insatisfactori trobar-se que l'autor l'ha tractat en tots aquests tons alhora, sense decidir-se per cap. I el darrer capítol, més que no un nou pas de rosca, sembla una sortida falsa que contradiu l'exigència argumental que ha seguit l'autor. Posats a dir-li impertinències, diguem també que les al·lusions a circumstàncies polítiques del moment no hi fan cap favor: les referències anecdòtiques a l'actualitat de redacció fan que l'obra ja hagi envellit al moment de la publicació.

No voldria de cap manera que tot això semblés una rebotada. Al contrari, recomano la lectura de *La zombi espina*. Òscar Vendrell és un escriptor dotat, amb imaginació i ofici d'escriptura, que mereix tot el respecte i tota la confiança. En aquesta novel·la ho demostra, però els lectors agraiem que ho continuï demostrant en opcions més arriscades i decidides.

amj

Sírius 4

d'Alfons Mallol

"Col·lecció accent obert", Setzevents editorial, Catalunya, maig 2012.

Al butlletí passat comentàvem el primer llibre de ciència-ficció de Setzevents editorial que havíem sabut trobar. Els demanàvem una mica més d'exigència a l'hora d'elaborar els productes que treuen a la venda, i certament el llibre que ara comentem ha guanyat en presentació, tot i que encara no som on hauríem d'anar, si és que hi volem anar. És meritori i d'agraciar l'esforç de fer arribar al públic obres amb dificultats per a un accés editorial normal, però és més discutible que hàgim de

prescindir de la feina que comporta això que en diem una edició. El servei que ofereix aquesta mena d'editorials, amb voluntat cultural i patriòtica i sense ànim de lucre, ara com ara és simplement la materialització de l'obra en forma de llibre, quasi sense intervenir en la composició del text, i això sol generar productes a mig elaborar.

La primera novel·la d'Alfons Mallol (Sabadell, 1980) ens arriba mitjançant aquest procediment, semblant a l'autoedició, i per tant en rep alhora beneficis i perjudicis. El principal benefici, és clar, és la rapidesa d'edició, que alhora comporta el perjudici de no passar per un procediment editorial rigorós. La novel·la és ambiciosa d'argument: els pirates han obtingut el domini del planeta Sírius 4, i el Consell de seguretat hi envia la Legió espacial a posar ordre, però les coses es van complicant amb la intervenció de la resistència anticolonial, el poder de les megacorporacions, les enigmàtiques mereleies, individus amb poders mentals, cíborgs, ordinadors biològics i camps d'energia planetària. Alhora, Mallol també utilitza nivells diversos d'escriptura: narració en tercera persona, reflexions de la protagonista, citacions ambientadores, notícies de diaris, blocs crítics... Tot això ens informa de la seva ambició de narrador i la seva capacitat imaginativa, i ens diu que li hem de fer confiança esperant noves i

brillants novel·les, però el resultat que ara ens n'arriba a les mans encara queda lluny d'una obra acabada. Al final de la novel·la, la protagonista diu que "Si em pregunten què hi passà, realment, a Sírius 4, no sabia respondre". Això mateix li passa al lector.

amj

Terra promesa

d'Oleguer Homs

"Voliac. Retorn al sol", 1, Voliana Edicions, Argentona, agost 2012.

L'estrena d'Oleguer Homs (Torelló, 1988) en el camp de la novel·la és prometedora. Provenent de l'àmbit del periodisme i els mitjans audiovisuals, Homs ens ofereix un relat ben travat, a cavall del *cyberpunk*, la mitologia èpica de Frank Herbert, les intrigues àuliques de Martin i les aventures exòtiques de Henry Rider Haggard.

Estructurada en trenta capítols que alternen el passat i el futur, als capítols senars assistim als dramàtics conflictes d'en Travis, migpartit entre el món potser virtual de Paradís i el món potser real d'Emerald City, entre la figura de l'escollit del dictador del Sistema i la personalitat múltiple del cap de la Resistència; als capítols parells, seguim les gestes de l'astronauta amnèsic que assumeix el paper del déu alliberador que encapçala la revolta contra l'imperi opressor.

És veritat que algunes costures grinyolen, que en alguns passos l'autor tira pel dret i hi ha aspectes no prou justificats, que la referència a la crisi i l'apocalipsi de desembre de 2012 hi canta una mica, que n'hi ha que es moren a la primera i altres se'n surten no sabem ben bé com, i que la prosa, i fins i tot la correcció gramatical, és millorable, tot i que té moments de bon nivell, però tot això són imperfeccions circumstancials que l'autor pot anar millorant si en té ganes. Amb *Terra promesa* Oleguer Homs esgrimeix prou arguments perquè li fem confiança.

Una estrena digna i arriscada, doncs, per a la secció de ciència-ficció de la nova editorial Voliana, que Jordi Solé i Camardons ha tingut la valentia de fer arrencar, i que ens presenta en un volum amanós i llegendari.

Tres en ratlla

de Santi Baró

Rosa dels Vents, Barcelona, setembre 2012.

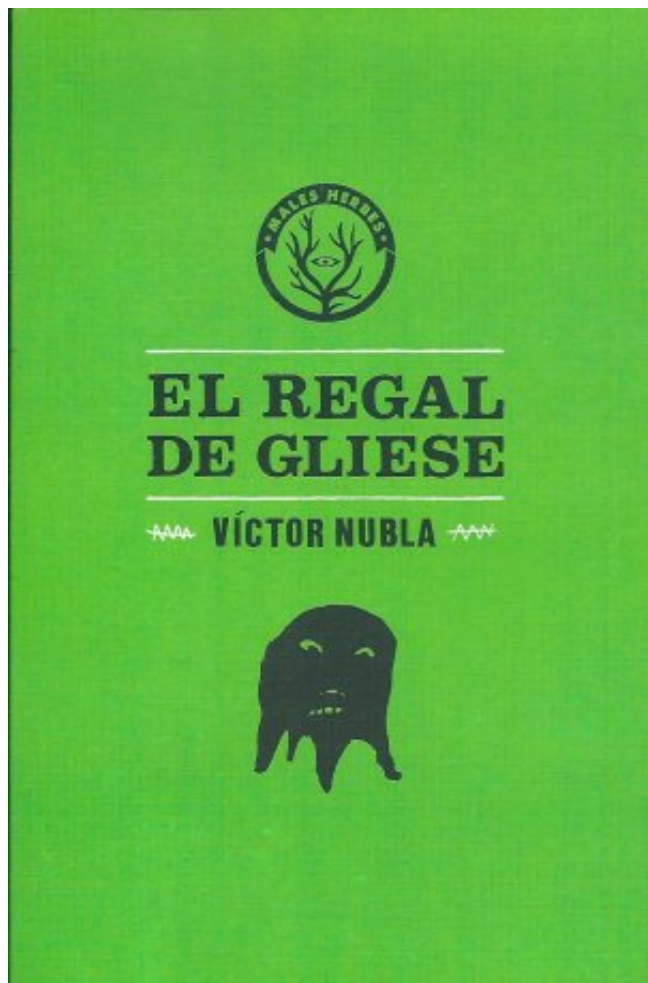
Potser algun dia, quan siguem on anem, algú haurà de fer un estudi del subgènere "Independència" dins la literatura de visions futuristes catalanes, des de les obres situades directament en uns futurs Països Catalans independents, tipus *Estic morta, saps?* (1983) de Carles Pastrana i Francesc Valls, les descripcions de procediments imaginatius d'emancipació com ara *Cataconya* (1996) de David Duran, fins als actuals plantejaments estratègics, tipus *Crònica de la independència* (2009) de Patrícia Gabancho o la novel·la que comentem, *Tres en ratlla* de Santi Baró.

Santi Baró (Olesa de Montserrat, 1965), autor, entre altres obres, de la novel·la de ciència-ficció per a lectors juvenets *El noi que tenia mil anys* (2006), ens ofereix ara la crònica del dia, des de tres quarts de nou del matí fins a tres quarts i mig de deu del vespre, en què el Parlament de Catalunya proclama la independència, arran de la proposta de l'opositor partit independentista, proposta assumida pel nacionalista partit al govern. Assistim a les maniobres entre partits, la mobilització del poble, l'actuació de les forces d'ordre públic de la Generalitat, i també els moviments de la guàrdia civil a Barcelona, la cúpula del poder estatal a Madrid, les masses xenòfobes espanyolistes i l'exèrcit espanyol, i també la presa de posició dels mandataris internacionals.

L'obra és datada l'11 de setembre de 2011, i per tant tenia molts números per a quedar anacrònica després de la manifestació de setembre de 2012 i de l'assumpció del lideratge sobiranista pel president del govern de la Generalitat, però està prou ben travada per a continuar oferint punts d'interès per a una lectura actual. Baró hi trena entremig amb habilitat una història sentimental per acabar d'implicar emocionalment el lector, tot i que sovint insisteix massa a voler-ne fer explícits aspectes que resultaven prou clars, com solen fer els directors artístics d'òperes i obres teatrals, que insisteixen a remarcar trets que els espectadors són prou eixerits per a veure per si mateixos.

Un títol potser agafat una mica per la punta dels cabells, i una nota biobibliogràfica a la solapa amb una redacció desafortunada, no haurien de dissuadir d'una lectura amb força aspectes interessants.

amj

El regal de Gliese

de Víctor Nubla

"Distorsions", 2, Editorial Males Herbes, Barcelona, novembre 2012.

Al primer dels llibres que ressenyem en aquest butlletí, Sebastià Jovani fa sortir amb un paper destacat un artista anomenat Víctor Neige, i, anant a tornajournals, en aquest que comentem ara Víctor Nubla (Barcelona, 1956) dona protagonisme a un escriptor anomenat Sebastià Janowsky; a més, al pròleg David Picó ens informa que aquesta novel·la de Nubla és una resposta a una anterior *Emulsió de ferro* de Sebastià Jovani, protagonitzada pel detectiu Víctor Neige, i també en aquesta que llegim ara Sebastià Janowsky ha triomfat amb una novel·la

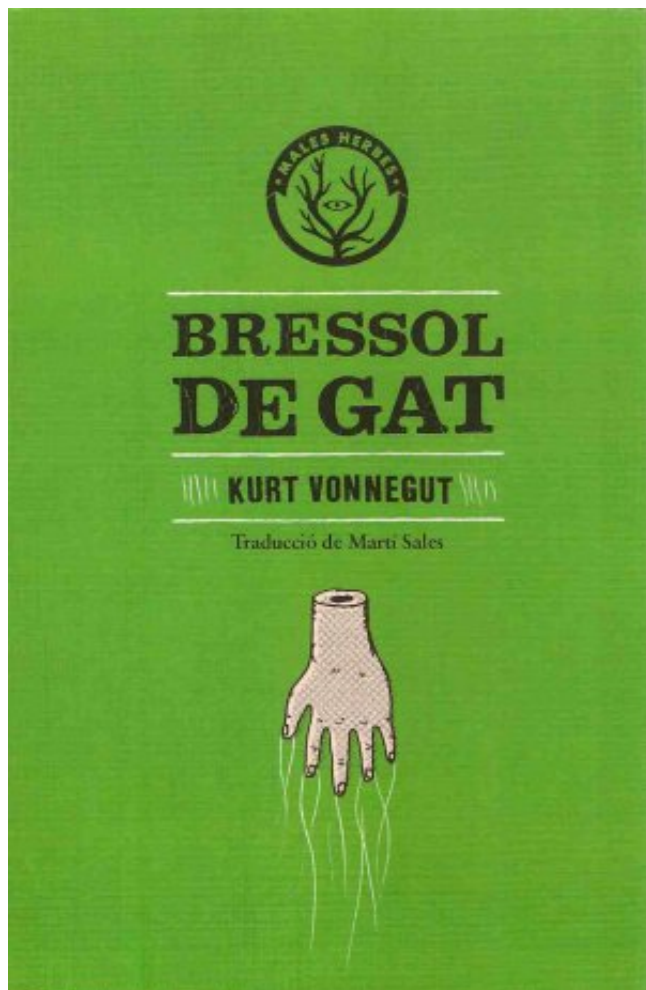
titulada *Repulsió del ferro*. D'entrada, doncs, quan el lector obre el llibre li fa l'efecte que s'introdueix en una Jam session que els autors fa temps que tenen engegada, improvisant a lloure, i li sembla que, abans d'endinsar-s'hi, ha de demanar educadament "*May I join in?*" ("que m'hi puc afegir?"), com Jordi Sarsanedas explicava que feien els músics de jazz.

Un cop dins, efectivament, ens trobarem amb un joc d'iniciats, en què cada nom estafà el d'algun personatge real ("pot trucar a la consellera tècnica Iolanda Colibrí") i hi ha moltes referències a la complicitat entre col·legues ("Em vas explicar les teves idees per a una novel·la sobre el gòlem de Vallcarca"), però també llegirem una novel·la de ciència-ficció, amb intervenció alienígena ja des de fa quaranta mil anys, i una trama policíaca que arrenca amb un assassinat, les proves circumstancials del qual apunten cap al protagonista, Sebastià Janowsky, que sap que l'única cosa que no ha de fer és demanar l'ajut de Víctor Neige, que efectivament s'aboca a ajudar-lo, com també fan altres personatges, un dels quals, la gossa Vera, ben informada de la intervenció glieseriana.

Una novel·la simpàtica de llegir, que ens informa dels dots i el bagatge literaris del músic i escriptor Víctor Nubla, que a l'apartat final ens avança el contingut d'un proper episodi, i que

al capdavant no dona més que el que pretén: un divertiment amable amb moltes complicitats i un homenatge a l'amistat. El grau d'implicació de cada lector ja hi donarà els possibles valors afegits.

amj

Bressol de gat

de Kurt Vonnegut

Tr. de Martí Sales

"Distorsions", 1, Editorial Males Herbes, Barcelona, setembre 2012.

Bressol de gat (1963) és amb tota justícia una de les novel·les més populars de Kurt Vonnegut (1922-2007). En certa manera la podem interpretar com un assaig de l'obra mestra *Escorxador cinc* (1969). Si en aquesta darrera narra com vol escriure un llibre sobre el bombardeig més contundent de la segona guerra mundial fet amb bombes convencionals, a *Bressol de gat* el narrador, en Jonàs, explica que vol escriure un llibre que "havia de ser una recopilació del que havien fet tot d'americans importants el dia

que va caure la primera bomba atòmica a Hiroshima".

Per fer-ho, el narrador segueix la pista del fictici Fèlix Hoenikker, premi Nobel de Física i un dels pares de la bomba, que ja ha mort quan en Jonàs inicia la investigació, motiu pel qual es posa en contacte amb els fills i els segueix fins a la fictícia república de San Lorenzo, una illa del Carib on es desplega la major part de l'acció. Hoenikker també havia inventat el "gel-9", una substància feta a partir de l'aigua i que té el poder de solidificar per simple contacte qualsevol líquid, amb què es podria exterminar la vida del planeta. I els tres pintorescos fills del científic són dipositaris cadascun d'una quantitat del producte.

"Quina esperança pot tenir la humanitat -vaig pensar- quan homes com en Fèlix Hoenikker donen joguines com el gel-9 a nens tan curts com gairebé tots els homes i les dones del món?" Vonnegut demostra en aquesta novel·la com pot fer riure tractant de temes tràgics; com sap presentar amb humor les reflexions més tristes; com, en una novel·la que és una exhibició de llibertat, ironia i ofici, pot desplegar el seu pessimisme demolidor: "Història - escriu Bokonon-. Llegiu-la i ploreu."

No podia fer una tria millor per a presentar-se, la nova Editorial Males Herbes. L'edició és agradable i amonosa, tot i que en propers volums agrairíem que deixessin un parell de mil·límetres més de marge a l'espai central entre pàgines, per no haver de forçar el volum quan el llegim, i poder-lo desar sense mals majors entre els llibres que convé preservar.

amj

El futur dels nostres avis

de Sebastià Roig

"Col·lecció Josep Pla", 28, Diputació de Girona, Girona, setembre 2012.

Fa sis anys Sebastià Roig (Figueres, 1965) ja ens va enlluernar amb *Els malsons dels nostres avis* (Dux, Barcelona, novembre 2006), subtítulat "El terror i el fantàstic a Catalunya (1900-1936)", volum de què vam donar notícia al butlletí número 2, de gener-

febrer 2007. Sebastià Roig, vinculat a la SCCFF des d'abans que es fundés, és prou conegut com a autor de novel·les de ciència-ficció, de riure i de por, sol o amb Salvador Macip, i també com a periodista, biògraf i estudiós i divulgador de la cultura popular, ja des de l'històric *Les generacions del còmic* (2000).

Amb l'estudi d'ara, com un *pendant* del de 2006, Roig repassa el panorama de la primitiva ciència-ficció a casa nostra, des del darrer quart del segle XIX fins al primer terç, llarg, del XX, en literatura, teatre i cinema, i historietes quan convé. El valor més destacable del seu llibre, com de l'anterior, és que Roig se centra sobretot en la recepció de les obres. Per a fer-ho, ha esmerçat una feina colossal d'hemeroteca, amb la lectura de col·leccions senceres de publicacions de l'època, a la recerca de les crítiques, ressenyes i notícies al voltant dels films, llibres, autors i representacions teatrals. El resultat és que ens presenta una visió de l'època amb les opinions i les paraules dels protagonistes: què van experimentar els nostres avis o els nostres pares quan van assistir a l'estrena de *Metròpolis*, quan llegien les notícies de Schiaparelli i de Lowell sobre els suposats reeiximents dels enginyers marcians o quan Wells visitava Barcelona.

L'edició és senzillament impecable. Un llibre clar, solvent i ben escrit. Com diu Salvador Macip

al vindicatiu pròleg: "No és fàcil trobar algú que sàpiga combinar el rigor d'un periodista d'investigació amb l'humor d'un escriptor de comèdies." La il·lustració, de primera necessitat, tant les imatges que ha anat trobant Roig com els cartells de la col·lecció Lluís Benejam, ens acaba d'acostar l'alè de l'època. La cronologia comparada final, les útils notes a final de capítol i l'imprescindible índex de noms acaben de completar la utilitat d'un llibre que és un luxe cultural en qualsevol àmbit.

amj

TEATRE

Ball de titelles

de Ramon Vinyes.

Hi ha una novel·la de Wells la traducció de la qual al castellà, a càrrec de Ramon Ors-Ramos, va ser publicada a Barcelona el 1904 amb el títol de *La visita maravillosa*. Potser és el primer Wells que es va publicar a Catalunya.

La novel·la se situa en un poble de l'Anglaterra rural, a la manera del de l'hostal de *L'home invisible*. El rector (el pastor) del poble és també caçador i ornitòleg. L'informen que pels afores han vist un gros ocellot, l'home surt amb l'escopeta i li engega un tret que el fa caure, però resulta que l'ocellot és un àngel, que el clergue ha ferit a l'ala. El porta a la rectoria, en té cura, el presenta a la parròquia com un fill d'un parent; per dissimular, l'àngel duu les ales recollides sota el gec, amb què els veïns troben que és un noi graciós, llàstima que sigui geperut, i fins i tot la neboda del rector se n'enamora. L'àngel de la novel·la no té cap connotació religiosa, és només un ésser fantàstic: explica que al seu món hi ha àngels, centaures, sirenes i unicorns, i quan fantasiegen somien un món en què hi ha homes, gossos i cavalls. L'àngel va quedar capturat dins un somi de fantasia i ha caigut al nostre món, i al final se'n torna al seu: fantasia i realitat són dos mons que no es poden barrejar.

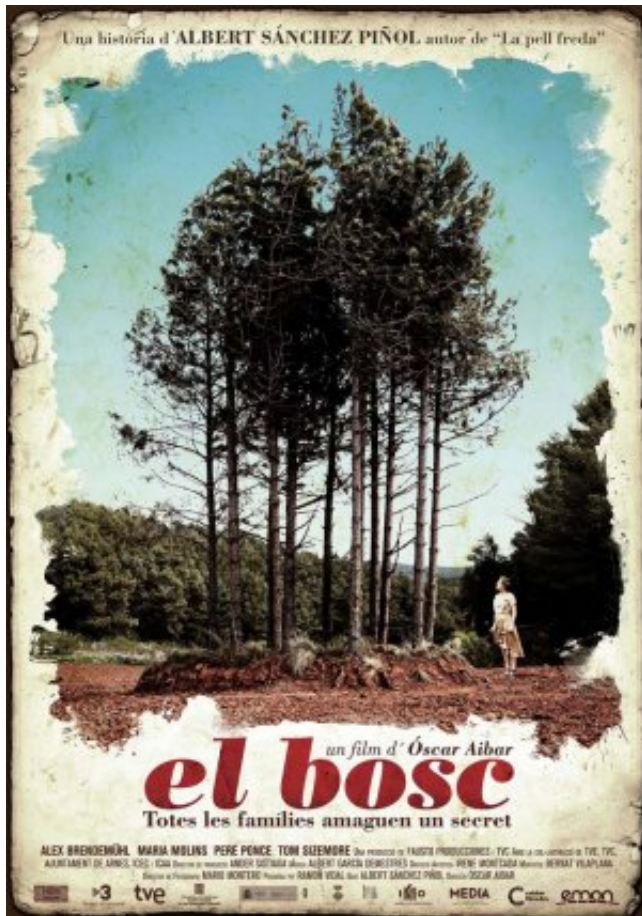
Ramon Vinyes (1882-1952) se'n va anar a Colòmbia el 1913, i el 1925 va tornar i majoritàriament es va quedar a Barcelona fins a 1939. En aquesta època va estrenar unes quantes còmedies, deutores del modernisme i amb voluntat d'incorporar-se als corrents europeus contemporanis. I sembla evident que havia llegit la novel·la de Wells quan va estrenar *Ball de titelles* el 1936. L'obra comença la nit de Nadal al bordell de la Remei, on, mentre les dones benpensants són a missa del Gall, s'esbargeixen els prohoms del poble,

entre els quals el notari, el cap del partit de dreta i el del partit d'esquerra, el viatjant... Sonen uns trets: el guardabosc ha abatut un gros ocellot que sobrevolava el poble. Era un àngel de Nadal, un jove amb ales; el poden amagar al bordell, i de seguida les diverses forces vives en volen treure profit partidista o eliminar-lo per evitar-se complicacions; s'hi afegiran l'alcalde i el rector, s'especularà si ve del planeta Mart, si és una creació celestial o infernal, un científic es debatrà entre classificar-lo a la manera lamarquiana o a la darwiniana, i s'hi barrejarà l'amor, un amor mentider que obrirà nous àmbits i alhora eixalarà possibilitats: "per cada parell d'ales hi ha deu mil tisores disposades a tallar-les" és una de les amargues conclusions de l'obra.

Potser sí (segur) que Vinyes va treure la idea de Wells, però diuen que en art el robatori només és lícit quan va seguit d'assassinat. Així, la idea de l'autor anglès, que a les seves mans donava per a una novel·leta ocurrent però negligible, en el desplegament de Vinyes esdevé una obra profunda, implacable, mordaç, satírica i commovedora, que serà sens dubte la que sobreviurà. Més enllà de la simbòlica crítica moral i política de la Catalunya de la segona República, que ho és, i a més extrapolable a l'actualitat, l'obra del berguedà ens remet també a les posicions de Pujolà i l'ala negra del modernisme, amb la tragèdia de l'individu eixalat per les conveniències socials.

El muntatge del Nacional és impecable. Sobre el paper és força complicat compaginar els "titelles" arquetípics que són els personatges amb la vida profunda que expressen. Potser a la primera escena el to farsesc fa que fins i tot es perdi intel·ligibilitat en els diàlegs, que no arriben clarament al públic, però de mica en mica l'ambient va prenent cos i no decau ni un moment l'atenció de l'escenari, amb dinou actorassos (incloses dues acròbates amb ales que quan convé sobrevolen la platea) que interpreten i quan cal fan equilibris, tombarelles, jocs malabars o toquen el piano. L'obra està programada només fins al 20 de gener. No us la perdeu.

El 1939 Vinyes es va exiliar i va tornar a anar a parar a Colòmbia, on va influir en l'anomenat Grupo de Barranquilla, el membre més brillant del qual va ser García Márquez, que a *Cien años de soledad* inclou Vinyes com a personatge amb la denominació del "sabio catalán"; també segons García Márquez Vinyes és l'home que ja el 1918 "ha leído todos los libros" i tractava els clàssics de "compañeros de cuarto". És Vinyes qui introdueix dins el grup l'anomenat realisme màgic, que al seu torn ell havia adoptat de l'omnipresent Massimo Bontempelli (i de Wells, a l'obra que comentem), també inspirador de Calders i de Trabal (i, encara que no hi lligui gaire, recordem que la Shakira d'en Piqué també és nascuda a Barranquilla, el poble de la cançó "Se va el caimán", sorgida arran de la llegenda trasbalsadora de l'home-caiman, que Vinyes reportà el 1940). Aquesta estrena del TNC se suma als esforços per a recuperar la figura de Vinyes que des de fa anys va fent des de la seva ciutat natal, Berga, l'editorial L'Albí. Al vestíbul del Nacional hi ha també una petita i interessant exposició sobre Vinyes. (I recordeu que fins al 6 de gener també podeu veure al TNC l'infantil *Viatge a la Lluna*, que us recomanàvem al butlletí 32 d'estiu de 2012.)

El Bosc

Óscar Aibar, Estat espanyol, 2012.

Eva (Kike Maíllo, 2011) era, fins ara, la producció de més rellevància del cinema català de ciència-ficció. El bosc, basada en el relat del mateix nom inclòs en el recull *Les edats d'or* (Proa, Barcelona, 2001) d'Albert Sánchez Piñol, pot convertir-se també en una punta de llança del gènere al país. La trama amb què es vertebrava no és nova: un home que viu en una comunitat petita, en esclatar una guerra fratricida, ha d'amagar-se i fugir per salvar la vida. Em ve al cap la novel·la *Les veus del Pamano* (Jaume Cabré, 2004) i la pel·lícula, també amb elements fantàstics, *El laberinto del fauno* (Guillermo del Toro, 2006), obres que comparteixen amb *El bosc* la guerra civil espanyola com a context.

El guió, escrit per Sánchez Piñol mateix, descarna uns personatges turmentats entre els quals destaca, per la fortalesa extraordinària i la humanitat que traspuja, Dora (interpretada amb solvència per Maria Molins). Ella és la muller de Ramon (el pagès propietari de la terra i el mas, interpretat per Alex Brendemühl). Personatges com Lo Coixo (Pere Ponce), Lo Fusteret (Josep M. Domènech) o l'oficial brigadista (interpretat pel controvertit Tom Sizemore) proveeixen el film de paisatges humans singulars, persones a les quals la guerra fa aflorar les misèries i contradiccions. L'entorn del Matarranya i el poblet d'Arnes, a la Terra Alta, acaben per confegir un escenari que ens fa retrocedir eficaçment cap a final dels anys trenta, quan els fets s'esdevenen. La versemblança s'accentua amb la forma dialectal que parlen els personatges del Matarranya a la versió original (fan nosa, per cert, els subtítols a la pantalla a les sales de casa nostra).

El component fantàstic del film és fonamental, perquè la trama gira al seu voltant: unes llums misterioses que sorgeixen entre quatre arbres que s'alcen enmig d'un conreu, una porta dimensional que només s'obre dues vegades a l'any: la nit de Sant Llorenç i la de Sant Blai. Es tracta d'un secret zelosament

guardat per la família de Ramon que aquest utilitzarà en el context de la trama. El caràcter esquerp i aspre de Ramon, al llarg de les anades i tornades, experimenta una metamorfosi induïda pel món que visita i els éssers extraordinaris que l'habiten. Uns éssers que, al relat original, Sánchez Piñol denomina granotots, però que al film reben el nom de besugots, canvi que es justifica perquè *La pell freda*, novel·la del mateix autor que segurament tindrà versió cinematogràfica, ha de ser la dels batracis.

Hi ha, com a mínim, tres escenes del film que trobo memorables: 1) quan Ramon descriu a la seva dona l'altre món i els seus habitants; 2) el diàleg que manté Dora amb l'oficial de la Brigada Lincoln sobre la metàfora dels marcians de la novel·la de Wells *La guerra del mons*, i 3) la lluita entre dos homes a pistoletades, mossegades i trompades, sota la mirada divertida dels soldats magribins de l'exèrcit "nacional", una baralla que és més versemblant i autèntica que qualsevol estomacada d'un film de Hollywood.

Óscar Aibar, que ha rodat, entre altres, *Platillos volantes* (2004) o el peculiar *El gran Vázquez* (2010), aconseguix amb *El bosc* una pel·lícula interessant i suggeridora que no solament agradarà als afeccionats al gènere fantàstic. És una alegria constatar que la ciència-ficció, per fi, es va normalitzant al cinema català.

Jordi de Manuel

Looper

Rian Jhonson, EUA, 2012.

L'acció de *Looper* es desplega, l'any 2044, en un món no gaire diferent del nostre. Ens situem en una societat que ha patit un col·lapse econòmic, i està immersida en forts desequilibris socials i

en el creixement de la delinqüència organitzada. A més, s'ha produït una estranya mutació en el deu per cent de la població, que té certs poders telecinètics.

En aquest context, la màfia utilitza la màquina del temps, que ha estat declarada fora de la llei, per desfer-se dels seus enemics, que són enviats al passat i moren a mans d'uns assassins, els *looper*. Quan els caps mafiosos desitgen liquidar un contracte, el *looper* matarà el seu doble en el futur. No fer-ho es castigarà amb la mort.

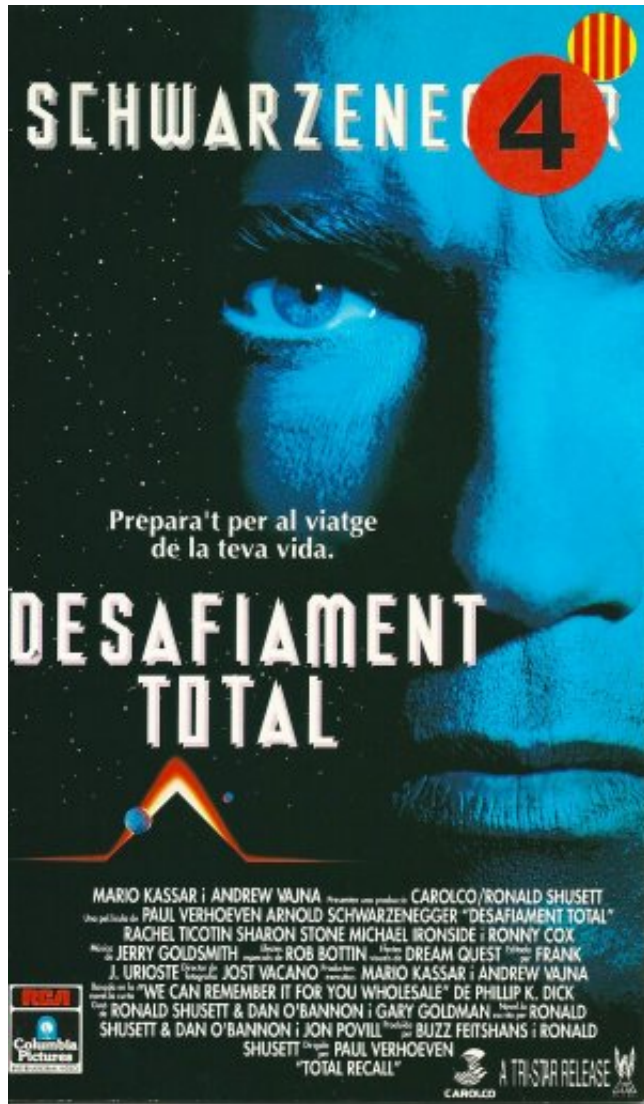
L'espectador no avisat ha de fer un esforç per pair l'allau d'informació que aboca el film i corre el perill d'acabar tan desorientat com el personatge protagonista, el *looper*.

Després d'una arrencada trepidant, el film de Rian Jhonson desenvolupa dues línies argumentals: la de les relacions del *looper* amb el seu jo del futur, i el relat de la mutació que afecta una part de la població terrestre, i les seves conseqüències.

És evident que el tema dels viatges en el temps és un dels més atractius que pot explorar un film de ciència-ficció, ja sigui per reunir personatges de diferents èpoques o simplement per abordar l'etern debat sobre si canviar alguna cosa en el passat crea una línia temporal diferent. Però, a *Looper*, la màquina del temps només serà un element que farà possible la història, no l'eix principal.

Per tots els ingredients esmentats, *Looper* és un film recomanable per als amants de la ciència-ficció; però, malgrat certa propaganda, no és una obra mestra del gènere, tot i que té aspectes força interessants.

Revisant els clàssics

Total Recall

Paul Verhoeven, EUA, 1990.

A *Desafiament total*, l'any 2084 en Douglas Quail (Arnold Schwarzenegger), casat amb la Lari (Sharon Stone), és un obrer de la construcció que sovint té malsons d'aventures a Mart amb una noia, Melina (Rachel Ticotin). En Quail segueix amb avidesa les notícies de Mart, planeta colonitzat pel bloc Nord, que l'explota extraient-ne un mineral. Els que hi viuen han iniciat un moviment de revolta, que és esclafat violentament pel governador Milos Cohagen (Ronny Cox). En Quail veu propaganda d'una empresa, Memory Call, que ofereix implantar falsos records d'unes vacances al lloc on el client triï, sense necessitat d'anar-hi. Entre les destinacions hi ha Mart. En Quail va a Memory Call, on el venedor, per vendre-li el producte, explica que les vacances

reals, desplaçant-se a un lloc desconegut, són pesades. Totes les vacances són iguals, perquè qui les fa sempre és un mateix. L'oferta de Memory Call, a més d'implantar-te el record inesborrable de viatge, hotel, estada i la companyia que et triïs, també inclou que pots ser un altre, el personatge que vulguis. En el cas d'en Quaid, tria ser un agent secret, que complirà la missió, aconseguirà la noia i salvarà el planeta. El desenvolupament del film, però, ofereix una constant confusió entre la realitat prèvia (en Quail casat amb la Lari vivint el personatge triat per a les vacances) i la possiblement producte de l'oferta de vacances tecnològiques (en Quaid agent secret, la Lari una agent enemiga i la Melina com la seva veritable col·laboradora), i encara dins aquesta segona realitat, i superposant-se a totes dues, la possibilitat que en Quail fos en realitat un agent secret a Mart, Hammer, a qui també per mitjans tecnològics han llevat la personalitat i l'han convertit en l'obrer de la construcció que enyora Mart en somnis.

El conte de Philip K. Dick "We Can Remember It for You Wholesale" (1966, "Ho podem recordar per vos a l'engròs"), d'on va ser extreta la idea de la cinta, té una arrencada com la del film: en Quail, funcionari, que somia Mart, va a Rekal Incorporated perquè li implantin el record de Mart com a agent secret, atès que ell no podrà afrontar mai el preu que val el

viatge real. I, a partir d'aquí, arrenquen els paral·lelismes i les diferències amb el film. Quan a can Rekal el tenen mig adormit, veuen que és un agent secret de debò, que ha estat a Mart, però li n'han esborrat el record; els de can Rekal s'espanten, no li implanten el nou record, i li tornen els diners, però ell ha recuperat un vague record de l'estada a Mart. Quan l'agència d'espionatge que el va enviar descobreix que ell recorda que és realment un espia, el volen matar, però transigeixen a implantar-li un fals record a partir d'un seu somni infantil en què salvava la Terra d'una invasió extraterrestre, i els invasors es comprometien a no destruir el planeta mentre ell visqués. Quan els de can Rekal estan a punt d'implantar aquest fals record, s'adonen que és real, i han de recomanar a l'agència d'espionatge que no elimini en Quail si no volen que la Terra sigui veritablement destruïda pels extraterrestres. I, a tot això, és clar, encara podem dubtar si tot plegat no és producte del fals record implantat a la primera sessió.

Conte i film mostren que la tecnociència pot arribar a fer variar el concepte de vacances, com a experiència d'una realitat altra: no ja tan sols a viure en un altre ambient, i a desar per uns dies el nostre paper professional, sinó a fer vacances de nosaltres mateixos i assumir una altra individualitat. Però aquesta experiència d'assumir una altra personalitat no es pot fer impunement. L'angoixa que expressa l'argument és la cerca o la conservació de l'autèntica personalitat del protagonista, encalçat per la por d'haver viscut enganyat, per la por d'ignorar la seva autèntica individualitat.

amj

Moments memorables del cinema de Ciència- Ficció

Total Recall (Desafío total): Trailer ([VO subtítols](#))

CÒMIC

Fantasia i ficció a la Història

Masquerouge - Las 7 vidas del gavilán - Pluma al viento

Guions: Patrick Cothias

Dibuixos: André Juillard i Marco Venanzi

Editorial: Norma Editorial

No és gaire normal que dins una saga que té lloc a la França d'Enric IV i Lluís XIII, amb un argument molt realista, rigorosament documentat, trobem elements fantàstics no pas menors ni secundaris de la història que ens estan narrant. Això és el que passa als àlbums que componen un conjunt de tres sèries, "Masquerouge", "Las 7 vidas del gavilán" i "Pluma al viento", en què apareixen, sempre de forma misteriosa i sorprenent, uns éssers que coneixen el futur i el destí

dels personatges, els quals semblen titelles moguts per uns invisibles fils manejats per Déu o el Diable.

"Masquerouge", del guionista Patrick Cothias, va aparèixer l'any 1980 com una simple historieta d'aventures curtes (els primers episodis no passaven de deu pàgines) a la revista "Pif Gadget" amb dibuixos d'André Juillard. Masquerouge és un més dels molts justiciers que ha creat la narrativa popular que amaga la seva veritable personalitat sota alguna mena de

màscara o disfressa. En aquest cas, però, el justicier és una noia jove, la baronessa Ariane de Troïl, que ensinistrada pel seu fidel Germain Grandpin es dedica a protegir els més humils de les arbitrarietats i crueltats dels poderosos membres de la noblesa. Després de dotze episodis, però, la sèrie prengué una volada inesperada. El personatge havia arrelat i els lectors es preguntaven d'on havien sortit Ariane i Germain i quina era la raó de la seva cavalleresca missió. Cothias va decidir tornar enrere i explicar, en una nova sèrie, "Les 7 vides de l'esparver", com havia començat la història. Juillard va dedicar-se íntegrament a il·lustrar aquestes noves aventures i "Masquerouge" va quedar interrompuda. Per acabar la nova sèrie, però, feia falta explicar algunes coses, i deu anys després de la seva aparició Masquerouge tornava a cavalcar gràcies al dibuixant Marco Venanzi.

Fou a "Les 7 vides" on Cothias introduí els personatges de Leonard "llengua àgil", la vella cega i la seva jove acompanyant. Sovint surten referències que identifiquen Leonard amb el diable, que, en qualsevol cas, seria un diable totalment diferent del que ens descriuen a les esglésies catòliques. La sèrie està composta de set àlbums en cadascun dels quals un personatge principal perd la vida. D'aquí en ve el nom. Tant Leonard com la seva vella amiga cega van predient al llarg dels diferents episodis alguna de les morts que succeiran. Morts que, en alguns casos, ja coneixem, perquè les hem pogut llegir als llibres d'història. En d'altres constitueixen una autèntica sorpresa.

La sèrie va ser acceptada magníficament tant per la majoria dels lectors com per la crítica especialitzada. Tanmateix, una part important dels seguidors no va pair gens bé que no tingués el final feliç a què ens han acostumat els còmics. Possiblement aquesta és la raó per la qual els autors van decidir fer-ne una mena d'epíleg en una nova sèrie anomenada "Ploma al vent", composta de quatre nous àlbums.

Passats més de trenta anys del seu començament, el conjunt ha esdevingut una de les sagues més importants de tota la història del còmic. I hem d'agrair a Norma Editorial la seva quasi total publicació. Quasi total, perquè encara manquen els darrers volums de "Masquerouge", importants per a entendre "Les 7 vides", atès que el que hi succeeix és el que passa cronològicament entre els àlbums setè i vuitè de "Les 7 vides de l'esparver". A més a més, Norma ha publicat aquesta darrera sèrie en un volum integral imprescindible per a qualsevol afeccionat i més que recomanable per a qualsevol persona a qui agradin la història i la literatura.

Toni Segarra

TECNOCIÈNCIA EN FICCIÓ

Gabriel Ferrater,

sobre ciència i poesia

Vindran mals temps per a la poesia amb la reforma amb què amenaça el ministre Wert?

Probablement no, perquè el Batxillerat que proposa sembla dissenyat per al segle XIX. Les bestieses que pretén fer amb les llengües no ens han

d'impedir adonar-nos del que es proposa perpetrar contra l'educació tecnocientífica. Dit d'una altra manera, en català o en castellà, seguirem tenint generacions malaguanyades de joves que faran el Batxillerat sense estudiar matemàtiques, amb la història centralitzada o no, i desapareixeran la tecnologia i l'electrotècnia del Batxillerat. Bona manera de fer cultura! En casos com aquests, el millor és recórrer als nostre clàssics, i Gabriel Ferrater, el 1979, parlant de la poesia de Carles Riba, deia això:

"No s'ha d'oblidar mai que la cultura es compon molt més, molt més, de la matemàtica que de la poesia o de qualsevol forma de literatura. La cultura es compon de la física atòmica,

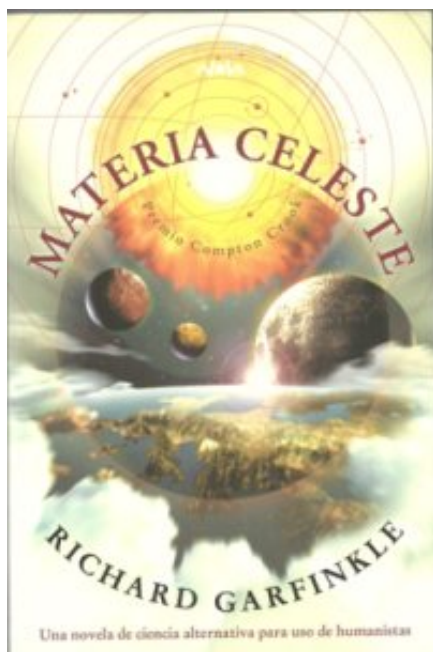
es compon de la mecànica estadística, es compon d'idees realment sòlides i autèntiques. Ara bé: dins d'aquest panorama de la cultura, quin paper li correspon a la literatura i, més concretament, a la poesia? Li correspon, simplement, el paper de cridar tota la cultura en general a la modèstia: A fer-li veure, a la cultura en general, que darrera de les meravelloses construccions intel·lectuals que són la teoria de Galois o la lògica de Gödel, que per sota d'aquestes meravelloses

construccions, hi ha un ésser animal, un ésser físic, que som els homes, i que som els que hem fet totes aquestes arquitectures."

Jordi Font-Agustí

OPINIÓ

Sobre alternatives que no són alternatives

A causa de la meua, arbitrària, manca de memòria estic acostumat a llegir més d'una vegada aquelles novel·les que per alguna raó o altra m'han interessat positivament o negativament. Dic que la meua memòria és arbitrària perquè, si per una part sóc incapaç de recordar els detalls d'un llibre o d'una pel·lícula, no tinc cap problema per a recordar perfectament les fórmules de matemàtiques, física o química.

No és gens estrany que si un llibre m'ha agradat l'hagi llegit fins i tot més de tres vegades. Puc recordar, per exemple, que la novel·la *El libro del día del juicio final* de Connie Willis, que m'agrada molt, l'he llegida com a mínim cinc vegades.

Fa pocs dies acabo de llegir per segon cop, i en aquest cas no pas perquè m'agradés, *Materia celeste* de Richard Garfinkle. I ho he fet perquè al seu dia hi va haver algunes coses que me'n van sorprendre i fins i tot em van provocar una certa actitud en contra.

D'entrada, el llibre porta una mena de reclam a la portada que el defineix com "una novel·la de ciència alternativa per a ús d'humanistes". Frase molt ambigua que m'atreviria a qualificar de fal·làcia. Creure que existeix una ciència alternativa és negar el concepte de ciència. Pot haver-hi diferents teories per a explicar un fenomen, el cas de les teories ondulatoria i corpuscular de la llum n'és un bon exemple, però quan parlem de ciència estem parlant de fets comprovats irrefutables i inqüestionables. L'altra qüestió que em molesta de la frase és això de "per a ús d'humanistes". És com dir que els humanistes no són prou intel·ligents per a admetre i entendre la ciència "normal" i en necessiten una d'"alternativa" que puguin comprendre. Vaja, per a mi una frase totalment desafortunada, encara que hagi estat escrita amb les millors intencions i pugui representar un bon reclam per a acostar a la lectura de la ciència-ficció possibles lectors al·lèrgics al tema.

D'altra banda, aquesta suposada ciència alternativa és una superxeria que no s'aguanta. La novel·la parteix de la base de suposar que la cultura i els coneixements de la Grècia clàssica haguessin perdurat mil anys després. Però, és possible, això? Durant mil anys, ningú del món grec no hauria qüestionat que els planetes s'aguanten dins d'esferes de vidre i que l'espai entra la Terra i el Sol és ple d'aire? Perquè en aquesta novel·la les naus es desplacen per l'espai com si fossin globus aerostàtics.

O, cap científic no hauria dit que és impossible acostar-se a menys de cent quilòmetres del Sol?

I, amb aquest darrer exemple, em ve a la memòria el motiu que ha inspirat aquest article d'opinió. En la presentació del llibre, Miquel Barceló explica que el traductor Rafael Marín es va sorprendre que al segle IV de la nostra era es parlés de milles i peus però va suggerir mantenir així aquestes unitats respectant l'original de la novel·la. Finalment, però, la intervenció del corrector d'estil de l'editorial va fer que en el text aquestes unitats apareguin com a metres i quilòmetres. Em sembla inexplicable que ningú hagués pensat a parlar d'estadis, passes i peus posant una nota a peu de pàgina donant l'equivalència amb les unitats actuals. És el corrector d'estil la persona adequada per a prendre aquest tipus de decisions? Jo n'he conegut, al llarg de la meua vida, tres. I puc assegurar que dels tres només un tenia coneixements suficients en matèria de ciències per a poder saber i entendre del que es parlava en textos de física.

Potser com a novel·la de fantasia *Materia celeste* és una obra interessant de llegir. Com a ciència-ficció és un exemple del que no hauria de ser la ciència-ficció. Ja sé que és una opinió molt discutible, però és la meua, dita amb ànim de provocar polèmica.

Toni Segarra

RELAT

Tot comença a migdia

1

Tot comença a migdia, tornant de la universitat.

El pare no hi és. Ho trobo estrany, vam quedar que dinariem junts. No hi ha cap missatge, cap indicació d'on pot ser.

Començo a preparar les amanides una mica inquieta. Ell sempre m'avisa; sap que des que la mare va morir tendeixo a pensar el pitjor. Passen els minuts i els quarts. Passa una hora. Em menjo la meva amanida i em faig un bistec a la planxa. Després em quedo adormida al sofà. Ahir vaig anar a dormir tard, havia de preparar un examen.

Em desperta el timbre de la porta, m'aixeco sobresaltada, qui pot ser? El pare té clau. No desperta del tot, obro la porta del pis.

I allà, davant meu, hi ha la Greta, alta, ossuda, amb el cabell roig esbullat. És la companya de feina del pare... i potser alguna cosa més. Me n'alegro, perquè aquesta dona em fa el pes.

Estic a punt de saludar-la quan ella es posa un dit sobre els llavis per indicar-me silenci.

-Fes veure que sóc un venedor de bíblies o un predicador de l'apocalipsi -xiuxiueja.

Faig el que em diu. Mentre dic que no vull cap bíblia, gràcies, noto que la veu em tremola. M'ensumo un perill.

-T'espero d'aquí a mitja hora a la plaça del Miracle davant de l'església. Aquí no puc parlar -em diu.

Després que ella desapareix carrer enllà, agafo la jaqueta i surto de casa. Estic segura que les coses no van bé, que ha passat una desgràcia. Quan arribo al lloc de la cita, enmig de la placa hi ha uns nens jugant a pilota, amb una bola que s'han fet amb quatre parracs. Tot sembla normal. A l'extrem de la plaça, just on hi ha la casa enderrocada, apareixen dos homes amb abrics negres. Em fan por. M'estic tornant paranoica.

La Greta m'espera davant la porta de l'església. Em fa un parell de petons, m'abraça.

-Què passa? On és el pare?

-No t'espantis, suposo que el teu pare està bé. Senzillament ha hagut de desaparèixer, corria perill. Ell et volia esperar per marxar junts, però tot s'ha precipitat.

-Però..., però, què ha passat?

-Feia dies que notava que el seguien, havia rebut amenaces...

Passegem pels carrers plens de gent, trinxeraires, captaires, homes mal vestits caminant amb aire absent, algú ben vestit com nosaltres, però molta gent miserable. Cada vegada hi

ha més misèria en aquesta part de la ciutat. Al vespre no s'hi arrisca ningú, per aquests barris.

-Estava investigant un afer molt fosc, tràfic d'armes, pagaments a alts càrrecs del govern. Hi estava implicada gent influent.

-Però això no és cap novetat. Ja havia fet altres reportatges...

M'interromp.

-Aquesta vegada era més seriós, em temo...

-I què se suposa que he de fer jo? -li pregunto.

Fa fred, però em suen les mans, una suor glaçada.

-Esperar que es posi en contacte amb nosaltres. T'avisaré. Els *phones* no són segurs. I pot ser hi ha micros a casa vostra.

Ens separem i me'n vaig cap a casa. A l'entrada, ensopego amb dos homes que surten, em resulten familiars, els he vist abans, a la plaça, n'estic segura. Pujo a l'ascensor i arribo al pis, la porta del pis és oberta, les cames em fan figa.

No entro, no cal, de fora estant veig que tot està regirat. Arrenco a córrer escales avall.

2

Fa dos dies que sóc a casa dels avis. On podia anar? No sé res del pare i no tinc cap més família a la ciutat.

Els avis viuen als afores, en un dels enclavaments de luxe amb seguretat privada, camps de golf i parcs on juguen els nens vigilats per càmeres.

La casa de l'avi és una casa gran, amb piscina coberta, envoltada per un jardí amb lledoners. La gent del complex són alts executius, banquers i alguns professionals liberals d'èxit.

La ciutat no és prou segura. Per a la gent del complex hi ha massa escòria fora dels murs, lladres, pobres, bojos... Un món que viu d'engrunes i se les disputa aferrissadament. Un espectacle que convé evitar.

Les pel·lícules catastrofistes atribueixen la fi del nostre món a una catàstrofe ecològica, a l'arsenal atòmic capaç de destruir quinze vegades el planeta, a un meteorit com el que va

liquidar els dinosaures, a un experiment diabòlic, però ningú no havia fet prediccions sobre el que ha passat en realitat. Ha estat tan senzill com que els rics volien ser més rics i la resta ho vam perdre tot. L'afany de lucre, la cobdícia d'un pocs ens ha dut al col·lapse total. Europa va cedir el seu govern a l'enemic financer i va ser destruïda inexorablement. No hi havia grans monstres com Àtila o Hitler per assenyalar amb el dit. En deien mercats, o capital financer. Eren opacs, banquers sense nom, executius anònims de grans corporacions. En deien els homes de plàstic, eren d'una immoralitat refinada, tenien llicència per a la devastació econòmica. Es van carregar el futur.

El meu avi n'és un. L'avi és un personatge important, un banquer. La mare se'n va allunyar; no suportava tot el que representava. Però..., què puc fer? Sóc la seva néta, de moment aquí estic segura.

Quan vaig arribar, l'avi va començar a pontificar i jo callava.

-El teu pare no s'hauria d'haver ficat on no el demanaven. És un inconscient, hi ha gent important que pren decisions. Les coses no són tan senzilles com sembla... Què volia que passés amb la porqueria que feia córrer?

L'àvia està nerviosa. La pobra dona em fa pena, és un zero a l'esquerra, el seu marit l'ha anihilada totalment, com volia fer amb la mare.

3

L'endemà, em llevo i baixo a esmorzar. Encara no hi ha notícies del pare. El sol entra al menjador, il·lumina la taula parada per a l'esmorzar. La minyona hi ha deixat taronjada, torrades, melmelada, cafè...

L'avi és al menjador vestit per a anar a jugar a golf; és dissabte. Fulleja documents d'un dossier mentre pren cafè.

-L'avia és al llit, ha passat mala nit. La teva arribada l'ha trasbalsat -em diu a manera de bon dia.

No hi ha paraules amables entre nosaltres, només en presència de l'àvia guardem una mica les formes.

En aquell moment sona el seu *phone* i ell respon. Deixa la tassa de cafè a la taula, tanca el dossier, s'allunya cap a la finestra. Me'l miro i tinc la certesa absoluta que són males notícies. Es tracta del pare, segur.

L'observo fascinada, ell respon amb monosíl·labs, l'expressió de la seva cara no varia li diguin el que li diguin. Una cara bronzejada, arrugada, una mirada que sempre he trobat

cruel, la mirada freda d'un home que no és capaç d'empatia.

Ha acabat de parlar, deixa el *phone* sobre la taula i finalment em mira.

-Em sap greu. Era la policia. Han trobat el teu pare, mort.

No pregunto ni com ni on. Tant se val. Reaccio amb violència. Una violència que no sé d'on m'arriba, de tan fosca, de tan espessa.

-Els teus assassins, els vostres assassins! Deus estar content! -crido.

I li etzibo una empenta.

Desprevingut, perd l'equilibri, es colpeja amb la taula i cau a terra arrossegant les tovalles amb la melmelada, el cafè, tasses i plats...

És a terra, boqueja, es duu la mà al coll desesperat, es descorda l'últim botó amb dits tremolosos.

-Les pastilles! -ordena-. Dóna'm les pastilles!

Obro el calaix, agafo el flascó... i me'l fico a la butxaca. Surto del menjador per la porta del jardí. Corro per la gespa tan ben tallada, els ocells refilen enfilats als lledoners que de mica en mica perden les fulles.

Surto a l'avinguda i camino de pressa, sense mirar enrere. Aviat sóc en una de les sortides de l'enclavament, un guàrdia de seguretat em saluda i m'obre la porta. Es deu estranyar que vagi a peu, però no em diu res.

Davant meu hi ha la carretera; a l'horitzó, la ciutat dels exclosos. Llenço el flascó a la cuneta.

Montserrat Galícia

C(F)URTS

Sembla que fos ahir que això era CF!

100 pel·lícules de ciència-ficció en 6 minuts: quantes en pots reconèixer?

BESTIOLES GALÀCTIQUES

del Manual de Supervivència Estel·lar d'en Jordi Gort

A Incògnitus, planeta del sector 773, una mena de gegants blavosos anomenats els tribulers (*Amator caeruleus*) han resultat ser uns afeccionats quasi fanàtics al novè art, és a dir, al còmic. Allí, la franquícia d'Autoedicions Catalanes és portada amb mà destra per la Gadolinia

Bellmunt i en Berkeli Ramoneda, socis i amics.

Del *Manual de Supervivència Estel·lar*. Ref: 1gtwk0II

Recordeu que la sortida del número 35 coincidirà amb el començament de la primavera.